

شماره بیست و سوم فروردین سال ۱۳۹۱ کانون توسعه فرهنگی کودکان

آغاز سخن

نخستین شماره پیک کتابدار سال ۱۳۹۱ را با نام خدا و تبریک سال نو به همه شما عزیزان آغاز می کنیم و امیدواریم در سال پیش رو این نشریه کوچک داخلی را به کمک شما منظم تر و پربارتر تهیه کنیم.

سال گذشته سال پرباری بود که در آن علاوه بر انجام دادن برنامه های معمول خود، با یاری تمام اعضای کانون از جمله شما کتابداران عزیز، طبق برنامه ریزی سالانه خود بر بعضی فعالیت ها مانند برگزاری کارگاه های آموزشی برای بزرگسالان (معلمان و مادران) تمرکز بیشتری داشتیم، تجهیز کتابخانه ها به کامپیوتر و تهیه فهرست کامپیوتری را پیگیری کردیم، طرح جدید آموزش مبانی کامپیوتر به کودکان و نوجوانان را با مشارکت یاران جوان خود از موسسه دیده بان فناوری اطلاعات و ارتباطات، آغاز کردیم. مهم تر از همه تحقیق عملکرد ده ساله خود را انجام دادیم که خلاصه ای از آن در ویژه نامه دهمین سالگرد کانون توسعه فرهنگی کودکان آمده است. برگزاری دهمین سالگرد کانون خود رویداد مهمی بود که بار دیگر همه ما را گرد هم آورد تا برنامه ای مشارکتی را به انجام برسانیم. این مشارکت هم ما را به هم نزدیک کرد و هم باعث شد نگاه دقیق تری به ده سال تلاش خود بیندازیم و ثمرات این تلاش هارا با افتخار پیش رو آوریم.

در سال گذشته یک کتابخانه، در روستای اجبارکلای مازندران به کتابخانه های روستایی ما و یک کتابدار، خانم اسماعیلی، به کتابداران ما اضافه شد، یکی از کتابداران ما، خانم نسرين خنکی نژاد ازدواج کرد و جایش را به خانم غلامی داد. خانم قائدرحمته صاحب فرزند دوم خود شد. کتابدار گلین، خانم صنوبرباباخانی دانشجو شد و خانم فروردین جای او را گرفت و بعد از این که خانم فروردین برای فعالیت بیشتر به سنج رفت، خانم بهمنی کتابدار این کتابخانه شد. به همه آن ها تبریک می گوئیم و امیدواریم کتابداران قدیمی ما در هر کجا که هستند، در کار و زندگی خود کامیاب باشند، کتابداران جدید ما به کار خود علاقه مند شوند و با انرژی آن را ادامه دهند و همه سال نو را دوشادوش هم با توانی تازه و امید و ایمان همیشگی مان آغاز کنیم.

نگاهی به گذشته و برنامه ریزی برای آینده

معمولاً در همه سازمان ها و ادارات، چه دولتی و چه خصوصی، در ماه آخر سال یا در ابتدای سال جدید، برنامه ریزی فعالیت های سال آینده را انجام می دهند. ما نیز در کانون در اسفندماه، در گروه های مختلف برنامه های سال آینده هر گروه را با توجه به اهداف، موفقیت یا کاستی در انجام دادن فعالیت های سال پیش، امکانات، نیازها و بقیه عواملی که در کارگاه برنامه ریزی و مدیریت مطرح شد، تعیین کرده ایم. شما نیز دست به کار شوید و برای سال جاری برنامه ریزی کنید. شاید فکر کنید فعالیت های شما مشخص است و هر سال تکرار می شود. هرچند این فکر به یک معنا درست است، ولی اگر به شرح وظایف خود در مسیر رشد کتابخانه در طولانی مدت نگاه کنید، می بینید در بعضی از فعالیت ها کاستی هایی داشته یا بعضی دیگر را اصلاً آغاز نکرده اید.

پیش از شروع چهارمین دوره آموزش کتابداران، پرسشنامه ای درباره فعالیت هایی که باید در کتابخانه تان انجام دهید، برایتان فرستادیم. پاسخ های شما را مطالعه و بررسی کردیم و در جلسه تبادل تجربیات، فعالیت هایی را که بیشتر انجام داده بودید، از فعالیت هایی که کمتر انجام داده بودید، جدا کردیم و به بررسی دلایل کاستی ها پرداختیم. اگر به خاطر داشته باشید، یکی از فعالیت هایی که کمتر یا به طور ناقص انجام گرفته بود، گردآوری / اطلاعات روستا و تدوین آن بود. یکی دیگر از فعالیت هایی که در کمتر کتابخانه ای به طور منظم صورت گرفته بود، برگزاری برنامه های پژوهشی یا عملی خاص مناسب است. در سال گذشته کوشیدیم با تهیه فهرستی از این مناسب ها و ارائه نمونه هایی از برگزاری آن ها در شهرها و مراکز مختلف، شما را راهنمایی کنیم. ولی متأسفانه باز در این مورد کم کاری داشتیم. برگزاری روزها یا هفته های ویژه مانند هفته محیط زیست، هفته کتاب، روز معلم یا سالگرد تولد شخصیت های تاریخی، دینی، علمی و فرهنگی، فرصت خوبی برای مطالعه و پژوهش جمعی درباره موضوع های گوناگون است. همچنین چون برگزاری مراسم یا تهیه ویژه نامه ای برای این گونه مناسب ها با مشارکت افراد گوناگون صورت می گیرد، فرصت خوبی برای تمرین مشارکت و ایجاد دوستی ها و همکاری هاست.

یک بار دیگر آن پرسشنامه را با پاسخ های خودتان بررسی کنید و ببینید در موارد بالا و موارد دیگری که خود کم کاری داشته اید، چقدر پیشرفت کرده اید. اگر برای سال پیش برنامه ریزی کرده بودید، بررسی کنید که در کدام برنامه ها موفق بوده و کدام را ناقص انجام داده و یا اصلاً انجام نداده اید. در برنامه ریزی امسال خود تکمیل آن ها را در نظر بگیرید. اولویت های کانون در برنامه ریزی سال جاری بر دو محور متمرکز است: فعالیت های بیشتر برای جلب بزرگسالان، به ویژه مادران روستا به کتابخانه و اجرای برنامه های آموزشی برای آنان، و کامپیوتری کردن فهرست نویسی و خدمات کتابخانه ای. به این منظور از سال گذشته در سفرهای روستایی گردهمایی هایی با مادران و زنان روستایی داشته ایم که پس از آن گروه های مطالعاتی زنان تشکیل شده است. در سفرهای بعدی نیز این مهم را دنبال خواهیم کرد. به خاطر داشته باشید پیگیری این فعالیت ها به عهده شماست. برای کامپیوتری کردن فهرست نویسی نیز نرم افزاری را در دوره چهارم آموزش کتابداران در اختیار شما گذاشتیم و استفاده از آن را به شما آموزش دادیم. بعضی از شما فهرست کتاب هایتان را کامپیوتری کرده و برای ما فرستاده اید که سپاسگزاریم. بعضی دیگر به علت کمبود تجهیزات این کار را ناقص انجام داده یا اصلاً انجام نداده اند که سال گذشته کوشیدیم این نواقص را برطرف کنیم و در سال جاری، طبق قول هایی که از بعضی از یاران کانون گرفته ایم، تجهیزات کامپیوتری بیشتر و جدیدتری را برای شما ارسال خواهیم کرد. از برنامه های جدید که در پیش داریم، همچنین آموزش مبانی کامپیوتر در کتابخانه هاست که در چند کتابخانه، از جمله کلنگانه و گنجه اجرا شده و در کتابخانه

های دیگر اجرا خواهد شد. با شروع این آموزش ها و رفع کمبودهای تجهیزاتی، فعالیت هایی به برنامه های شما اضافه خواهد شد که باید آن ها را در برنامه ریزی خود بگنجانید. ولی فعلاً، اگر این گونه فعالیت ها در روستای شما آغاز نشده است، بدون در نظر گرفتن آن ها برای شش ماه آینده برنامه ریزی کنید. خوشحال می شویم برنامه های خود را با ما در میان بگذارید و اگر پرسشی دارید، مطرح کنید تا بتوانیم کمکتان کنیم.

در برنامه ریزی سال جاری به رفع کاستی هایی که در کار بعضی از شما یافته ایم، توجه کنید و به ما و خودتان قول بدهید امسال در این موارد بیشتر کوشش کنید: دقیق نوشتن و به موقع فرستادن گزارش کار ماهانه، بیشتر کردن فعالیت های گروهی و نوشتن و ارسال گزارش آن ها و ارزیابی کتاب های بیشتر و ارسال برگه های مربوط به آن ها.

ارزیابی کتاب

در آخرین شماره پیک کتابدار سال گذشته، بحث آثار کهن و باز نویسی آن ها را آغاز کردیم و در اینجا به روال همیشگی با آوردن نمونه از ارزیابی های شما، به موضوع باز نویسی می پردازیم.

کتابخانه: پیامبر اعظم (روستای اجبار کلا)

کتابدار: مریم اسماعیلی

قصه های شیرین هزار و یک شب، باز نویس: شکوه قاسم نیا، ۲۶۷ ص.

خلاصه کتاب: این کتاب برگردانده از ادبیات کهن ایران زمین است که شکوه قاسم نیا آن را به نثر امروزی شیوا و ساده نوشته است. قصه پادشاهی به نام شهریار است که چون همسرش به او خیانت کرده است، اورامی کشد و هر روز زنی تازه می گیرد و سحرگاه بعد او را به قتل می رساند. تا این که دختری به نام شهرزاد پس از این که همسراو می شود، با گفتن قصه هایی نظر او را درباره زنان عوض می کند.

پیام کتاب: پیام های مختلفی دارد. یکی از آن ها پندی است که به خواننده می دهد که همه را به یک چوب نرانند.

گروه سنی مخاطب: نوجوانان و جوانان خیلی زیاد. همه گروه های سنی به غیر از افراد مسن می برند و می خوانند. **شرح جلسه و فعالیت های مرتبط با آن:** به علت درس و مدرسه فقط هفته ای یک بار جلسه کتابخوانی داریم. اول کتاب را می خوانند، بعد خلاصه کتاب را تعریف می کنند و دست آخر به صورت کتبی می نویسند.

نظر ما: پیش از هر چیز ورود خانم اسماعیلی را به جمع ارزیابان کتاب خوشامد می گوئیم. ارزیابی ایشان هر چند ناقص است و یک صفحه بیشتر نیست (احتمالاً چون به صورت فکس ارسال شده، صفحه دوم دریافت نشده است) گویای دقت و صداقت او در کار جدیدش است. کتابشناسی ناقص است که حتماً خانم اسماعیلی باتوجه به کتابشناسی هایی که در پیک کتابدار و پیک توسعه می بیند، بار دیگر آن را کامل خواهد نوشت. خلاصه ای که نوشته، بسیار خوب است. البته در این که

اصل کتاب هزار و یک شب ایرانی است، تردید وجود دارد. برطبق بیشتر تحقیقاتی که درباره این کتاب صورت گرفته است، قدمت آن به دوهزار سال پیش می رسد، اصل آن هندی بوده، ولی پس از ترجمه به زبان های پهلوی، عربی و انگلیسی و با رواج قصه های آن در کشورهای مختلف، تغییرات بسیاری یافته و به تدریج به گنجینه ای از قصه های هندی، عربی و ایرانی تبدیل شده است. قصه هایی که به ادبیات شفاهی تعلق دارند و قرن ها سینه به سینه در میان مردم گوناگون گشته اند.

تعجبی ندارد اعضای کتابخانه خانم اسماعیلی ازهرسنی آن را می خوانند. توجه خانم اسماعیلی به این که کتاب چند پیام دارد و بیان پیام اصلی آن، شایسته تحسین است. قصه های قدیمی بیشتر چندپایه دارند و به اصطلاح چندلایه اند. هرکس ممکن است از آن ها برداشت خاص خود را داشته باشد. ولی البته پیامی که شهرزاد در این قصه ها برای شهریار (و برای خواننده) دارد، همان است که خانم اسماعیلی گفته است. به علت ناقص بودن ارزیابی اطلاعات زیادی درباره چگونگی بازنویسی آن نداریم. فقط این را می خوانیم که نثر شکوه قاسم نیا شیوا و ساده است. درباره بررسی کیفیت بازنویسی معیارهایی وجود دارد که در زیر به آن ها خواهیم پرداخت.

چند توصیه هم درباره جلسات کتابخوانی و فعالیت های مرتبط با آن داریم پیش از این با کتابداران قدیمی تر در میان گذاشته ایم و در میان گذاشتن آن با کتابدار جدیدمان فرصت خوبی برای یادآوری آن هاست. طبق معمول یادآوری می کنیم مخاطب توصیه های زیر فقط خانم اسماعیلی و به قصد انتقاد از او نیست، بلکه یادآوری مطالبی که قبلاً در کارگاه های آشنایی با ادبیات کودک یا در پیک کتابدار بیان شده، به همه کتابداران است :

- تعریف کردن خلاصه کتاب به ویژه برای سنین پیش دبستان و سال های اول دبستان خوب است، زیرا به زبان آموزی آن ها کمک می کند و به شما نیز کمک می کند دریابید تاجه حد مطلب را فهمیده اند، ولی درمورد سنین بالاتر ضرورتی ندارد. اگر شرکت کنندگان در جلسه کتابخوانی نوجوان هستند، بهتر است به جای خلاصه کردن از آن ها بخواهید برداشت خود را از داستان، پیام (یا پیام های آن) و عقیده خود را درباره کیفیت آن بگویند.
- خلاصه نویسی کتاب روشی قدیمی است که برای بسیاری از کودکان و نوجوانان خسته کننده است و آن ها را از جلسات کتابخوانی گریزان می کند. به جای آن از شرکت کنندگان در جلسه بخواهید مطلب کوتاهی درباره برداشت خود، شخصیتی که در داستان دوست داشته اند یا بخشی از کتاب که بیش از همه برایشان جالب بوده، بنویسند. از کودکان خردسالی که هنوز برنوشتن مسلط نیستند بخواهید درباره داستان، شخصیت یا بخشی که دوست داشته اند، نقاشی بکشند.
- پس از خواندن کتاب، به خلاصه گویی اکتفا نکنید. با طرح پرسش هایی درباره شخصیت ها یا وقایع کتاب بحث و گفت و گویی را آغاز کنید. بعضی از داستان ها برای اجرای نمایش خوب اند. شرکت کنندگان در جلسه را تشویق کنید براساس آن ها نمایشی ترتیب دهند.

توصیه های بالا بیشتر درمورد کتاب های داستانی است. فعالیت های مرتبط با کتاب های علمی، هنری و سرگرمی در شماره

های قبلی پیک کتابدار آمده است و امیدواریم بازتوانیم مطالبی از منابع مختلف یا از تجربه های کتابدارانمان به آن ها بیفزاییم.

کتابخانه: کلنگانه

کتابدار: اکرم قائدرحمتی

قصه های شیرین مثنوی مولوی، بازنویس: جعفر ابراهیمی (شاهد)، تهران: نشر پیدایش ۱۳۸۶

خلاصه کتاب: قصه هایی از مثنوی معنوی مولوی، که به زبان ساده امروزی نوشته شده است.

پیام کتاب: پندهای اخلاقی و آموزنده که به زبان ساده بیان شده است.

گروه سنی مخاطب: ج

شرح جلسه کتابخوانی و فعالیت های مرتبط با آن: کتابخوانی جمعی با حضور بچه های کتابخانه بود و استقبال هم کردند، چون می گفتند قبلاً فیلمش را دیده اند و بهتر می توانند آن را درک کنند.

ارزیابی: به خاطر آن که داستان ها کوتاه و همراه با شعر است، کشش زیادی دارد. ساده بودن مطالب و بازنویسی ساده جعفر ابراهیمی جذابیت کتاب را دو برابر و آن را تبدیل به پنجره ای نوبه ادبیات کهن کرده است. کیفیت ارائه کتاب عالی و جذاب است. داستان های کتاب به گونه ای مرتب و بازنویسی شده اند که خوانندگان را به مطالعه دوباره آن ترغیب می کنند.

نظر ما: این کتاب نیز بازنویسی یکی از آثار کهن فارسی است که طبق نظر خانم قائدرحمتی و اعضای کتابخانه اش بسیار خوب و ساده تنظیم شده است. نکته جالب توجه این است که شرکت کنندگان در جلسه کتابخوانی به این دلیل به کتاب علاقه بیشتری نشان می دهند که فیلمش را قبلاً دیده اند. قبلاً درباره اهمیت نمایش فیلم هایی که داستان آن ها از کتابی گرفته شده است، در تشویق کودکان به خواندن کتاب، گفته ایم. کاش خانم قائدرحمتی نام فیلم یا داستان آن را می نوشت تا اگر در کتابخانه های ما موجود است، کتابداران برای ایجاد انگیزه به خواندن کتاب، آن را نشان دهند. بدنبود درباره موضوع یا پیام تک تک داستان ها نیز توضیحی می داد، زیرا در آثار پیچیده و عرفانی مانند مثنوی معنوی انتخاب قصه هایی برای کودکان و نوجوانان کاری بسیار حساس است. همچنین این گونه قصه ها چنان که در بالا گفتیم، چندلایه هستند و از آن ها می توان برداشت های مختلفی کرد و درباره این برداشت های مختلف در گروه به بحث پرداخت. مطمئناً این بحث ها و بازگویی بخش هایی از آن ها برای همه ما جالب خواهد بود.

در زیر معیارهای بررسی بازنویسی آثار کهن برای کودکان و نوجوانان را می آوریم. مطلب زیر نوشته خانم فروغ جمالی است که در این زمینه تخصص دارد و سال هاست این موضوع را در کارگاه های آشنایی با ادبیات کودک شورای کتاب کودک تدریس کرده است و در گروه بررسی بازنویسی فعالیت می کند. منبع این مقاله سایت اینترنتی شورای کتاب کودک به نشانی www.cbc.ir است.

معیارهای بررسی:

۱. داشتن معیارهای کلی
۲. تغییرات در چارچوب هویتی و موضوع اثر قدیم
۳. زبان روان ، ساده و امروزی
۴. زبان ، گویای سبک اثر قدیم با حفظ روح اثر قدیم
۵. ارائه درست و سالم اثر کهن و ایجاد انگیزه در مخاطب جهت خواندن اصل اثر در بزرگسالی. نمونه کلاسیک این نوع از بازنویسی *داستان‌های دل‌انگیز فارسی از خانم زهرا کیا و داستان‌های شاهنامه از دکتر یارشاطر* است.

بازنویسی خلاق

در این نوع بازنویسی‌ها نویسندگان علاوه بر امروزی و ساده کردن زبان ، در عناصر ساختاری نیز تصرف می‌کند اما باز هم مثل بازنویسی‌های نوع ساده از چارچوب هویتی و موضوع متن کهن خارج نمی‌شود. چنین آثاری چنانچه به درستی و متناسب و خلاقانه و همراه با تخیل به وجود آیند، در واقع ساختاری نو به متن کهن می‌دهند و به ارزش ادبی و هنری آن می‌افزایند. مانند کتاب *رستم و سهراب از مهرداد بهار* و *یا/سفندیار روئین‌تن از اتوسا صالحی*.

باید توجه داشت گاه خلاقیت در آفرینش ساختار جدید به حدی است که بازنویسی توأم با بازآفرینی می‌شود ، مانند *شاهنامه فردوسی و مجموعه پارسیان و من نوشته آرمان آرین و کشتی به روایت طوفان اثر علی مؤذنی*.

معیارهای بررسی

۱. رعایت معیارهای کلی
۲. وجود تصرفات اثر جدید در چارچوب هویتی اثر کهن
۳. ساختار نو، هنرمندانه و خلاق
۴. تناسب زبان اثر جدید با تغییرات ساختاری و نوع آن

معیار برای بازآفرینی‌ها

تعریف *بازآفرینی‌ها از ادبیات کهن*

بازآفرینی روشی است برای آفرینش و خلق آثار ادبی و هنری . بدین معنا که نویسنده یا هنرمند از آثار دیگران چه کهن و چه معاصر الهام می‌گیرد و به خلق اثر جدید می‌پردازد. در این روش ،نویسنده بازآفرین هیچ نوع تعهدی نسبت به اثر قبلی نداشته و می‌تواند در اثر قبلی هر نوع تغییری بدهد و از هر جای اثر قبلی سبب تغییر موضوع آن شود. به همین جهت گفته

می‌شود ارکان هویتی اثر قبلی تغییر می‌کند. نویسنده‌ای را که اثری با این روش به وجود آورد، نویسنده بازآفرین، و اثر را بازآفرینی می‌نامند. بزب قندی و ماجراهای تازه نمونه اثری بازآفرینی شده از خانم شکوه قاسم‌نیا است.

معیارهای بررسی

در بررسی این نوع آثار باید همان معیارهایی را به کار برد که در بررسی یک اثر که با روش بی‌واسطه و مستقیم به وجود می‌آید و آن اثر را باید با توجه به سه زمینه ساختارشناسی، مخاطب شناسی و زیبایی شناسی (در متن و تصویر) مورد تحقیق و ارزیابی قرار داد.

* - به طور مثال در داستان *آرش کمانگیر* موضوع داستان که هویت آن را نیز تشکیل می‌دهد، ایثار فردی در راه سرزمین و وطن است. بهرام بیضایی این داستان را به گونه‌ای تغییر داده و روایت کرده، که موضوع آن نیز تغییر کرده است. در *آرش ستوریان* اثر *بهرام بیضایی*، باز هم موقعیت تاریخی، موقعیت شکست ایرانیان از تورانیان و تعیین مرز ایران با پرتاب یک تیر است. نام شخصیت اصلی داستان نیز آرش است. ولی آرش، فردی عادی است که شغل ستوریانی دارد و برای پرتاب تیر انتخاب می‌شود. در طی داستان این فرد عادی درمی‌یابد که چگونه بازیچه قرار گرفته است و به این ترتیب موضوع اصلی داستان و هویت آن تغییر می‌کند. چنین اثری را بازآفرینی می‌گویند، در حالی که در بازنویسی موضوع و هویت اصلی نباید تغییر کند. برای مطالعه بیشتر به کتاب *شیخ در بوته* . جعفر پایور. تهران: نشر اشراقیه، ۱۳۸۰ مراجعه کنید.

تهیه شده در کانون توسعه فرهنگی کودکان

به کوشش: فرمهر منجزی - شاهده سعیدی

حروفچینی و صفحه آرایی: الهام تاجیک

نشانی: خیابان استاد مطهری، خیابان فجر، کوچه کامیاب، پلاک ۳

تلفن: ۸۸۸۲۷۰۳۵

تلفکس: ۸۸۳۴۴۴۶۵

شماره ثبت: ۱۵۳۱۱

Web site: www.ccdc.ir

Email: info@ccdc.ir